ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

BOSHLANG'ICH SINF O'QISH SAVODXONLIGI DARSLIGIDAGI BOLALAR ADIBLARI ASARLARINING O'QUVCHILAR HAYOTIDAGI O'RNI

Axmedova Mahliyo Ruziboy qizi
Samarqand davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22934119

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf “O‘qish savodxonligi” darsliklarida berilgan bolalar adiblari va shoirlarining badiiy asarlari, ularning boshlang‘ich yoshdagi o‘quvchilar hayotidagi ta’limiy, tarbiyaviy, ma’naviy-axloqiy, estetik va kommunikativ ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda 2023-yilda nashr etilgan 1–4-sinf “O‘qish savodxonligi” darsliklaridagi badiiy matnlar va ularga berilgan o‘quv topshiriqlari, shuningdek, boshlang‘ich ta’lim metodikasiga oid ilmiy manbalar o‘rganildi. Tahlil natijalari badiiy matnlarning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘qib tushunish, lug‘at boyligi, og‘zaki va yozma nutq, mustaqil fikrlash, axloqiy baholash, milliy qadriyatlarga munosabat hamda kitobxonlik qiziqishini shakllantirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi. Darsliklarda she’r, hikoya, ertak, rivoyat, maqol va boshqa janrlarning qo‘llanilishi o‘quvchilarning turli matnlarni anglash va tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. PIRLS 2021 natijalarida O‘zbekistonning o‘rtacha o‘qish savodxonligi ko‘rsatkichi 437 ballni tashkil etgani, PIRLS shkalasining markaziy nuqtasi esa 500 ball ekani boshlang‘ich ta’limda o‘qish kompetensiyasini rivojlantirishning dolzarbligini ko‘rsatadi [10]. Maqolada bolalar adiblari asarlaridan foydalanishni faqat matnni o‘qitish bilan cheklamasdan, uni o‘quvchining kundalik hayoti, shaxsiy tajribasi va mustaqil fikri bilan bog‘lash zarurligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: o‘qish savodxonligi, boshlang‘ich ta’lim, bolalar adabiyoti, bolalar adiblari, badiiy matn, o‘quvchi, kitobxonlik, nutq rivoji, estetik tarbiya, ma’naviy-axloqiy tarbiya, o‘qib tushunish, PIRLS.

Kirish

Boshlang‘ich ta’lim insonning keyingi intellektual, ma’naviy va ijtimoiy rivojlanishi uchun asos yaratadigan ta’lim bosqichidir. Ayniqsa, o‘qish savodxonligi bolaning boshqa fanlarni o‘zlashtirishi, axborotni izlash va tushunishi, o‘z fikrini ifodalashi hamda mustaqil bilim olishida muhim vosita hisoblanadi. O‘zbekistonning boshlang‘ich ta’lim davlat standarti I–IV sinflarni qamrab olib, o‘qish va yozish bilan bog‘liq asosiy savodxonlik ko‘nikmalarini shakllantirishni boshlang‘ich ta’limning fundamental vazifalaridan biri sifatida belgilaydi [12].

O‘qish savodxonligini shakllantirish jarayonida badiiy adabiyot alohida o‘rin tutadi. Bola badiiy matn orqali nafaqat yangi so‘z va iboralarni o‘zlashtiradi, balki obrazlar, voqealar, qahramonlarning xatti-harakatlari va muallif munosabati orqali hayotiy tushunchalarni anglay boshlaydi. Boshlang‘ich sinflarda badiiy asarni o‘qish jarayoni bolaning matnni idrok etishi, mazmunini qayta hikoya qilishi, qahramonlarni baholashi va o‘z fikrini asoslashiga imkon beradi [6].

2023-yilda nashr etilgan “O‘qish savodxonligi” darsliklarida badiiy matnlar tizimli ravishda joylashtirilgan. Masalan, 1-sinf I qism darsligi U. Aydarova va N. Azizova tomonidan tayyorlangan bo‘lib, 80 sahifadan iborat. Unda o‘quvchilarga o‘qishning hayotiy ahamiyatini anglatishga qaratilgan topshiriqlar bilan bir qatorda Tursunboy Adashboyevning she’ri kabi bolalar adabiyoti namunalaridan foydalanilgan [1].

3-sinf “O‘qish savodxonligi” darsliklarida esa o‘zbek va jahon bolalar adabiyotining turli namunalari bilan birga mualliflar haqida ma’lumotlar ham beriladi. Darslikning o‘zida badiiy asarlar

ezgulik, yaxshilik, odob, do‘stlik va sadoqat kabi tushunchalarni shakllantirishga xizmat qilishi qayd etiladi [3; 4].

Mavzuning dolzarbligi xalqaro baholash natijalari bilan ham izohlanadi. PIRLS 2021 tadqiqotida O‘zbekistonning o‘rtacha natijasi 437 ball bo‘lgan. PIRLS shkalasining markaziy nuqtasi 500 ball etib belgilangan [10]. Ushbu ko‘rsatkich boshlang‘ich ta’limda o‘qish va tushunish kompetensiyalarini izchil rivojlantirish, shu jumladan, mazmunli va yoshga mos badiiy matnlardan samarali foydalanish masalasini yanada muhimlashtiradi.

Metodologiya

Tadqiqotda nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil, pedagogik kuzatish materiallarini umumlashtirish va darsliklarning o‘quv-metodik tuzilishini o‘rganish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning asosiy manbalarini 2023-yilda “Novda Edutainment” nashriyotida chop etilgan 1-, 3- va 4-sinf “O‘qish savodxonligi” darsliklari, boshlang‘ich ta’lim metodikasiga oid ilmiy adabiyotlar hamda PIRLS 2021 xalqaro baholash materiallari tashkil etdi. 1-sinf darsligining I qismi 80 sahifadan iborat bo‘lib, darslar o‘quvchilarning savol-javob, ifodali o‘qish, izohli lug‘at, juftlikda ishlash va mustaqil topshiriqlarini qamrab oladi [1]. 1-sinf II qism ham 80 sahifali darslik sifatida nashr etilgan [2].

3-sinf darsligining II va III qismlari ham 80 sahifadan iborat. Ularning tarkibida she’r, hikoya, ertak, topishmoq, maqol va boshqa badiiy janrlar mavjud [3; 4]. 4-sinf “O‘qish savodxonligi” I qismi ham 2023-yilda nashr qilingan va 80 sahifadan iborat [5].

Metodik asos sifatida S. Matchonov, H. Bakiyeva, X. G‘ulomova, Sh. Yo‘ldosheva va G. Xolboyevalarning “Boshlang‘ich sinflarda ona tili o‘qitish metodikasi” darsligidan foydalanildi. Mazkur darslikda badiiy asarni o‘qishga tayyorgarlik, asar bilan tanishtirish, matn ustida ishlash, mustaqil ishlar va janriy xususiyatlarga ko‘ra o‘rganish masalalari alohida metodik yo‘nalishlar sifatida berilgan [6, 77–106-b.].

Tadqiqotda bolalar adabiyotining nazariy xususiyatlarini yorituvchi B. Jamilovaning “O‘zbek bolalar adabiyoti” o‘quv qo‘llanmasi ham asosiy manbalardan biri sifatida olindi. Ushbu qo‘llanmada bolalar adabiyoti, uning taraqqiyot bosqichlari, bolalar folklori va bolalar kitobxonligining xususiyatlari yoritilgan [7, 1–312-b.].

Xalqaro mezon sifatida PIRLS 2021 Reading Assessment Framework asos qilib olindi. Ushbu frameworkda o‘qish ikki asosiy maqsadga — badiiy tajriba uchun o‘qish va axborotni olish hamda undan foydalanish uchun o‘qishga — ajratilgan. Shuningdek, unda ma’lumotni topish, oddiy xulosalar chiqarish, g‘oya va ma’lumotlarni integratsiya qilish hamda matnni baholash kabi jarayonlar ko‘rsatilgan [9, 5–25-b.].

Natijalar

Tadqiqot natijasida boshlang‘ich sinf “O‘qish savodxonligi” darsliklaridagi bolalar adiblari asarlarining o‘quvchi hayotidagi ahamiyatini bir necha asosiy yo‘nalishga ajratish mumkin.

Birinchi yo‘nalish — **o‘qib tushunish ko‘nikmasini shakllantirish**. Badiiy asarni o‘qish faqat so‘zlarni tovushga aylantirishdan iborat emas. O‘quvchi voqealar o‘rtasidagi bog‘lanishni aniqlashi, qahramonlarning xatti-harakatlarini tushunishi, muallifning asosiy g‘oyasini anglashga harakat qilishi va matn yuzasidan xulosa chiqarishi kerak. PIRLS metodologiyasida ham aynan ma’lumotni topish, xulosa chiqarish, g‘oyalarni bog‘lash va matnni baholash o‘qish savodxonligining muhim komponentlari sifatida ko‘rsatiladi [9, 5–25-b.].

Darsliklarda bunday ko‘nikmalar savol-javob, matn qismlarini ajratish, sarlavha topish, qahramonlarni tavsiflash, mazmunni izohlash kabi topshiriqlar orqali shakllantiriladi. Masalan, 1-sinf darsligining dastlabki darslaridan birida o‘quvchilardan she’r mazmunini aniqlash, qahramon haqida

fikr bildirish va o‘qishni bilmaslik hayotda qanday qiyinchiliklar tug‘dirishi mumkinligini o‘ylash so‘raladi [1, 3–6-b.].

Ikkinchi yo‘nalish — **nutq va lug‘at boyligini rivojlantirish**. Bolalar adiblari asarlarida kundalik muloqotda kam uchraydigan badiiy so‘zlar, sinonimlar, iboralar va tasviriy ifodalar uchrashi mumkin. Darsliklarda bunday birliklar uchun izohli lug‘atlarning berilishi o‘quvchining so‘z ma’nosini kontekst asosida anglashiga yordam beradi [1; 3].

Uchinchi yo‘nalish — **ma’naviy-axloqiy tarbiya**. Badiiy asarda qahramonning xatti-harakati orqali bola yaxshilik va yomonlik, do‘stlik va xiyonat, mehnatsevarlik va dangasalik, rostgo‘ylik va yolg‘onchilik kabi tushunchalarni muhokama qiladi. Bunda tayyor nasihatdan ko‘ra badiiy obrazning ta’siri kuchliroq bo‘lishi mumkin. 3-sinf darsligi mualliflari badiiy asarlar orqali ezgulik, yaxshilik, odob va insoniy fazilatlar haqidagi ilk tushunchalar shakllanishini ta’kidlaydi [3, 1–80-b.].

To‘rtinchi yo‘nalish — **estetik tarbiya**. She’riy asarlar bolada ohang, ritm, obrazlilik va ifodali nutqqa qiziqish uyg‘otadi. Hikoya va ertaklar esa voqealar tasviri, qahramonlar xarakteri va badiiy tasvir vositalarini idrok etishga imkon beradi. Janrlar xilma-xilligi o‘quvchining badiiy idrokini kengaytiradi [6, 86–106-b.].

Beshinchi yo‘nalish — **milliy qadriyatlar va Vatanga munosabatni shakllantirish**. 1-sinf darsligining dastlabki bo‘limlaridayoq Vatan, oila, ona yurt, xalq, mehnat kabi mavzular badiiy va axborot matnlari orqali beriladi. Masalan, “Men — shu yurtning bo‘lagi” she’rida o‘quvchining Vatan bilan shaxsiy munosabati yoritiladi [1, 20–21-b.].

Oltinchi yo‘nalish — **mustaqil fikrlash va hayotiy vaziyatlarni baholash**. Darslikdagi “Sizningcha...”, “Nima uchun...?”, “Agar siz...” kabi savollar o‘quvchini matndan tayyor javob izlashdan ko‘ra o‘z nuqtayi nazarini shakllantirishga undaydi. Bunday topshiriqlar badiiy asarni bolaning real hayoti bilan bog‘lash imkonini beradi.

Tahlil va muhokama

Bolalar adiblari asarlarining o‘quvchi hayotidagi o‘rnini faqat tarbiyaviy mazmun bilan izohlash yetarli emas. Ularning asosiy pedagogik qiymati shundaki, badiiy matn bir vaqtning o‘zida bir nechta kompetensiyani rivojlantirish imkonini beradi.

Avvalo, badiiy asar o‘quvchining **shaxsiy tajribasini faollashtiradi**. Masalan, oila, do‘stlik, maktab, tabiat yoki Vatan haqida hikoya o‘qigan bola o‘z hayotidagi o‘xshash vaziyatlarni eslaydi. O‘qilgan matn va shaxsiy tajriba o‘rtasidagi aloqa mazmunni chuqurroq anglashga yordam beradi.

Ikkinchidan, badiiy asar **empatiya**ni shakllantirishga xizmat qilishi mumkin. O‘quvchi qahramonning holatini tushunishga, uning qarorini baholashga va boshqa nuqtayi nazarni tasavvur qilishga harakat qiladi. Shu sababli bolalar adabiyoti faqat til o‘rganish vositasi emas, balki ijtimoiy tajriba vositasi hamdir [7].

Uchinchidan, bolalar adiblari asarlari **o‘quvchining ijodiy fikrlashiga** ta’sir qiladi. Hikoya davomining qanday tugashi mumkinligini taxmin qilish, qahramonga xat yozish, voqeaga boshqa sarlavha topish, matn asosida rasm chizish yoki qahramon nomidan gapirish kabi topshiriqlar reproduktiv o‘qishdan ijodiy o‘qishga o‘tishni ta’minlaydi.

To‘rtinchidan, badiiy matnlar **og‘zaki nutqni rivojlantirish uchun tabiiy kommunikativ muhit** yaratadi. O‘quvchi asar yuzasidan savolga javob beradi, o‘z munosabatini bildiradi, qahramonlarni taqqoslaydi va xulosasini asoslaydi. Shu nuqtayi nazardan, o‘qish savodxonligi ona tili, nutq o‘stirish va adabiy ta’lim elementlarini o‘zaro bog‘laydi [6].

2022-yilda Z. To‘ychiyeva tomonidan e’lon qilingan tadqiqotda ham o‘qish savodxonligi darslarida asar mualliflarini o‘rganish o‘quvchilarni bolalar adabiyotiga qiziqtirish va bolalar ijodkorlari bilan tanishtirishning muhim yo‘nalishi sifatida ko‘rsatilgan [8, 4–6-b.]. Bu jihat darsliklarda muallif haqida qisqa biografik ma’lumotlarning berilishi bilan ham uyg‘unlashadi.

Badiiy asarlarni janr asosida o‘rganish ham muhim metodik ahamiyatga ega. Ertak, hikoya, she’r, masal, rivoyat va maqol bir xil tarzda o‘qitilmasligi kerak. Janrning xususiyati matnni tushunish usuliga ta’sir qiladi. Masalan, she’rda obrazlilik va ohang, hikoyada syujet va xarakter, ertakda fantastik obrazlar va yaxshilik-yomonlik qarama-qarshiligi, maqolda esa qisqa shaklda ifodalangan hayotiy xulosa muhim hisoblanadi [6, 86–106-b.]. 2024-yildagi tadqiqotlarda ham boshlang‘ich sinflarda badiiy asarlarni janriy xususiyatlari asosida o‘rganishning didaktik ahamiyati qayd etilgan [11, 1101–1103-b.].

Shuningdek, o‘qish savodxonligini faqat darslik doirasida shakllantirish yetarli emas. Bolalar adiblari asarlaridan foydalanish sinfdan tashqari o‘qish, oilaviy mutolaa, kutubxona mashg‘ulotlari va ijodiy loyihalar bilan bog‘langanda yanada samarali bo‘ladi. Bunda o‘qituvchi o‘quvchiga “qaysi kitobni o‘qiding?”, “qaysi qahramon yoqdi?”, “qahramonning o‘rnida bo‘lganingda nima qilarding?” kabi savollar orqali mustaqil fikrlash imkoniyatini berishi mumkin.

PIRLS 2021 natijalari ushbu masalaning amaliy ahamiyatini ko‘rsatadi. O‘zbekistonning 437 ballik o‘rtacha natijasi PIRLS markaziy ko‘rsatkichi bo‘lgan 500 balldan 63 ball past bo‘lgan [10]. Buni faqat badiiy adabiyot bilan bog‘lash ilmiy jihatdan noto‘g‘ri bo‘ladi, chunki o‘qish natijasiga maktab muhiti, o‘qitish metodlari, oilaviy sharoit, til muhiti va boshqa omillar ham ta’sir qiladi. Biroq ushbu natija boshlang‘ich bosqichdan boshlab o‘quvchilarning matnni chuqur tushunish, xulosa chiqarish va matnga baho berish ko‘nikmalarini tizimli rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

PIRLS frameworkida badiiy o‘qishning maqsadlaridan biri “literary experience”, ya’ni badiiy tajriba olish sifatida belgilangan [9, 5–25-b.]. Bu yondashuv O‘zbekiston darsliklaridagi bolalar adiblari asarlaridan foydalanishning nazariy asosini ham mustahkamlaydi. Chunki bola badiiy asarni o‘qish orqali faqat faktni eslab qolmaydi; u obraz, voqea, muammo va hissiy holatni boshdan kechiradi.

Shu nuqtayi nazardan, dars jarayonida bolalar adiblari asarlarini o‘rganishda uch bosqichli yondashuv maqsadga muvofiq: asarni o‘qishga tayyorgarlik, matnni anglab o‘qish va o‘qilgandan keyingi tahlil. Birinchi bosqichda mavzu bo‘yicha suhbat va taxminlar, ikkinchi bosqichda ifodali va mazmunli o‘qish, uchinchi bosqichda esa muhokama, taqqoslash, xulosa chiqarish va ijodiy topshiriqlar bajarilishi mumkin [6, 77–106-b.].

Bunda muhim jihat — o‘qituvchining o‘quvchiga tayyor axloqiy xulosani majburan singdirmasligidir. Masalan, qahramonning noto‘g‘ri harakatini muhokama qilishda “u yomon bola” degan oddiy hukm o‘rniga “Nima uchun u bunday qarorga keldi?”, “Uning o‘rnida siz nima qilgan bo‘lardingiz?”, “Qahramon xatosini qanday tuzatishi mumkin?” kabi savollar qo‘yilsa, o‘quvchi axloqiy xulosaga mustaqil ravishda keladi.

Darsliklarda mualliflar ijodiga oid ma’lumotlarning berilishi ham muhim. Bolaning asar muallifini bilishi adabiy matnni muayyan ijodkorning fikri va ijodiy faoliyati bilan bog‘lashga imkon beradi. Shu sababli adibning hayoti haqida haddan tashqari ko‘p biografik ma’lumot berish emas, balki uning bolalar adabiyotidagi o‘rni va o‘qilayotgan asarning o‘ziga xos jihatlarini tushuntirish samaraliroqdir [8, 4–6-b.].

Umuman, o‘qish savodxonligi darsligidagi bolalar adiblari asarlari uch asosiy makonni birlashtiradi: **maktabdagi o‘quv faoliyati, bolaning shaxsiy hayoti va jamiyatdagi ijtimoiy tajriba**. Aynan shu uchlik badiiy matnning tarbiyaviy va ta’limiy imkoniyatlarini kengaytiradi.

Xulosa

Boshlang‘ich sinf “O‘qish savodxonligi” darsliklarida berilgan bolalar adiblari va shoirlari asarlari o‘quvchilarning hayotida ko‘p qirrali pedagogik vazifani bajaradi. Ular bir tomondan o‘qish texnikasi va o‘qib tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirsa, ikkinchi tomondan bolaning nutqi, lug‘at

boyligi, estetik didi, mustaqil fikrlashi va ma’naviy-axloqiy qarashlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tahlil qilingan darsliklarda she’r, hikoya, ertak, maqol, rivoyat va boshqa janrlarning mavjudligi o‘quvchiga badiiy matnlarning turli shakllari bilan tanishish imkonini beradi. Mualliflarning hayoti va ijodiga oid qisqa ma’lumotlar esa bolalarda bolalar adabiyotiga qiziqish uyg‘otish uchun xizmat qiladi. Darsliklarda savol-javob, izohli lug‘at, mustaqil topshiriq, guruh va juftlikda ishlash kabi metodik vositalarning qo‘llanishi badiiy matnni faol o‘zlashtirish imkonini beradi [1; 3; 4; 5].

PIRLS 2021 tadqiqotida O‘zbekistonning 437 ballik natijasi boshlang‘ich ta’limda o‘qish savodxonligini rivojlantirish masalasining dolzarbligini ko‘rsatadi. Badiiy matnlar bu vazifani hal etishning yagona vositasi emas, biroq ular o‘quvchining matnni tushunishi, xulosa chiqarishi, baholashi va mazmunni shaxsiy tajribasi bilan bog‘lashini rivojlantirishda muhim pedagogik resurs hisoblanadi.

Shunday qilib, bolalar adiblari asarlarini boshlang‘ich sinflarda o‘rganish faqat adabiy bilim berish jarayoni sifatida emas, balki o‘quvchining hayotiy kompetensiyalarini rivojlantiruvchi yaxlit ta’limiy-tarbiyaviy jarayon sifatida qaralishi lozim. Kelgusida darsliklardagi badiiy matnlarni o‘quvchilarning real hayotiy tajribasi, oilaviy mutolaa va sinfdan tashqari kitobxonlik bilan yanada tizimli bog‘lash o‘qish savodxonligini rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Aydarova U.B., Azizova N.K. O‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 1-sinfi uchun darslik. I qism. – Toshkent: Novda Edutainment, 2023. – 80 b. Foydalanilgan sahifalar: 1–80.
2. Aydarova U.B., Azizova N.K. O‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 1-sinfi uchun darslik. II qism. – Toshkent: Novda Edutainment, 2023. – 80 b. Foydalanilgan sahifalar: 1–80.
3. Aydarova U.B., Azizova N.K., Toirova M.E. O‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinfi uchun darslik. II qism. – Toshkent: Novda Edutainment, 2023. – 80 b. Foydalanilgan sahifalar: 1–80.
4. Aydarova U.B., Azizova N.K. O‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinfi uchun darslik. III qism. – Toshkent: Novda Edutainment, 2023. – 80 b. Foydalanilgan sahifalar: 1–80.
5. Aydarova U.B., Azizova N.K. O‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4-sinfi uchun darslik. I qism. – Toshkent: Novda Edutainment, 2023. – 80 b. Foydalanilgan sahifalar: 1–80.
6. Matchonov S., Bakiyeva H., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Xolboyeva G. Boshlang‘ich sinflarda ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Ishonchli hamkor, 2021. – 644 b. Foydalanilgan sahifalar: 77–106.
7. Jamilova B.S. O‘zbek bolalar adabiyoti. – Toshkent: Noshir, 2019. – 312 b. Foydalanilgan sahifalar: 1–312.
8. To‘ychiyeva Z.A. “O‘qish savodxonligi darslarida berilayotgan asar mualliflarini o‘rganish va o‘qitish.” Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture, 2022, 2(9). – B. 4–6. Foydalanilgan sahifalar: 4–6.
9. Mullis I.V.S., Martin M.O. PIRLS 2021 Reading Assessment Framework. In: PIRLS 2021 Assessment Frameworks. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center, 2019. – B. 5–25. Foydalanilgan sahifalar: 5–25.
10. Mullis I.V.S., von Davier M., Foy P., Fishbein B., Reynolds K.A., Wry E. PIRLS 2021 International Results in Reading. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center,

2023. Foydalanilgan sahifalar: O‘zbekiston natijalari keltirilgan jadvallar; 437 ballik umumiy ko‘rsatkich.
11. Egamberganova Y.O. “Boshlang‘ich sinflarda badiiy asarlarni janriy xususiyatlariga ko‘ra o‘rganish.” Modern Science and Research, 2024. – B. 1101–1103. Foydalanilgan sahifalar: 1101–1103.
12. Abdullayeva G. “Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarni badiiy asarlarni janriy xususiyatlariga ko‘ra izohli o‘qishga o‘rgatish.” Maktabgacha va maktab ta’limi, 2025, 3(12). – B. 410–412. Foydalanilgan sahifalar: 410–412.